

ir KULTŪRA – RECENZĪJA

Filmas animācijas tapšana

Nežēlīgā spēle

Pētera Krilova dokumentālā filma *Uz spēles Latvija* – skarbi par latviešiem lielvaru krustugunīs

Tiekšanās kontrolēt cilvēku prātus ir varaskāre vispārākajā pakāpē

 Recenzijas autore — Kristīne Giluce, žurnāla *Ir* kinokritiķe

●●●●
UZ SPĒLES LATVIJA.
 Kinoteātra *Splendid Palace*
 Mazajā zālē
 plkst.18 līdz 1.septembrim;
 2. un 4.septembrī
 plkst.16,
 3.septembrī
 plkst.18.

un 50.gadu sākumā Valsts Drošības komiteja (VDK) ar populārā spiegu rakstnieka Džona Lekārē romāniem piemītošu aukstasinību un metodēm karoja pret jebkādu pretestību, kas tika izrādīta padomju režīmam, un cilvēku vārajām cerībām par neatkarīgu valsti.

Kādā brīdī Krilovs filmā min, ka tiekšanās kontrolēt cilvēku prātus ir varaskāre vispārākajā pakāpē – gandrīz pusotru stundu garā filma iemūžina šos totalitārās lielvaras pūliņus, kā instrumentu izmantojot mākslu. 60.gadu vidū rakstnieks Arvīds Grigulis ar čēkas gādību izdeva romānu *Kad lietus un vēji sitas logā*, ko 1967. gadā tāda paša nosaukuma filmā iemūžināja režisors Aloīzs Brenčs. Nav zināms, vai sakritības pēc, bet šī esot bijusi pirmā filma, kuras uzņemšanā tolaik kā režisora asistents bija nonācis arī Krilovs. Zīmīgi, jo lentes personāžu prototipi reālajā dzīvē, ko, tapinot romānu pa savai vīzei, bija «piekorigējuši» čeka un Grigulis, bija iesaistīti arī Krilova tēva dzīves liktenīgajos paversienos.

PILNĪGI nejausi vai kādas likteņa piespēlētās likumsakarības dēļ Pētera Krilova sešus gadus tapušais personiskais vēstījums par čēkas notiesāto tēvu Osvaldu Bileskalnu ir ieraudzījis dienasgaismu tieši tagad – laikā, kad filmā atainotās lielvaru un spēcīgu cietisirdīgās spēlītes pavada nemieru sējoši virsraksti par situāciju Ukrainā un rietumvalstu apņēmīgo

bezpēcību. Tieši šā iemesla dēļ 23.augusta vakarā, ceturtdaļgadsimtu pēc *Baltijas ceļa*, filmas pirmizrāde atstāja skaudru pēcgāršu.

Vērtējot filmu pašreizējo notikumu kontekstā, negrāso apgalvot, ka citos apstākļos šī liecība būtu mazāk drūma. Jo *Uz spēles Latvija* stāsta centrā ir ne tikai Osvalds Bileskalns – lente atspoguļo veselu laikmetu Latvijas vēsturē, kad 40.gadu beigās

FOTO – HENRIK DUMCKER UN AGNESE ZELTINA

Var tikai apbrīnot, kādam informācijas apjomam izgājis cauri lentes režisors Pēteris Krilovs

Organiski mijot Brenča filmas fragmentus ar arhīvu materiāliem un personiskām liecībām, Krilova filma uzbūvē pārsteidzoši autentisku bildi par to, cik VDK izpratnē lokāma un pārveidojama izskatījās patiesība. Un cik prasmīgi un slīpēti bija tie, kas ar to manipulēja! 80.gadu beigās Latvijas televīzijā translētā, pēc VDK pasūtījuma veidotā «pseudodokumentālā» raidījuma *Spēle* (dažas ainas Krilovs ir iekļāvis savā filmā) dalībnieki ar gandarījumu stāstīja, kā «iefiltrējušies» mežabrāļu grupās un, «spēlējot lomu», mežabrāļus, kā tādus filmas antivaroņus, nodevuši VDK.

Līdzīgs liktenis piemeklējis arī nacionālās pretošanās kustībā iesaistīto Krilova tēvu, kas savulaik organizējis bēgļu laivas uz Zviedriju. Sekoja nāves spriedums.

KĀ LATVIEŠUS APSPĒLĒJA

Lai gan *Uz spēles Latvija* no jauna izceļ gaismā daudzas ģimenes piemeklējušos padomju represiju stāstus, filma uz totalitārās lielvaras pretiniekiem palūkojas maķenīt no citas perspektīvas, proti, neaizmirstot rietumvalstis, kas pretpadomiski noskaņotos latviešus, lai iegūtu informāciju par notiekošo PSRS, nekautrējoties izmantoja savā labā.

Filmu skatoties, var tikai apbrīnot, kādam informācijas apjomam izgājis cauri lentes režisors. Tās faktu blīvums un stilistiskā dažādība, kurā integrēti arī izteiksmīgi animācijas inscenējumi, no skatītāja prasa krietni lielāku iedziļināšanos nekā bieži novienkāršotais pamatplūsmas kino. Taču šajā vērienīgajā un vērtīgajā vēstures liecībā līdzdarboties kā skatītājam, prātā stīķējot kopā daudzos pavedienus, ir bagātinoša un emocionāla pieredze. ●